

Plan

- 1 Introduksjon til differensial-likninger
- 2 Separable differensial-likninger

[E] (deler av) 7.1-7.6 + 7.9-7.10

[DA] Oppgaver + oppøvinger

① Intro til diff. likninger

Defn: En differensial-likning med uavhengig $y = y(t)$ er en likning som forbinder $y'(t)$, og evt. høyere ordens deriverte.

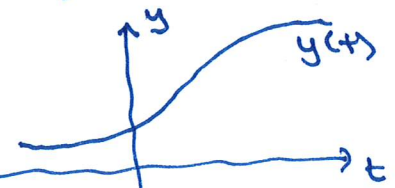
Ex:

$y' = te^t$	$y'(t) = t \cdot e^t$
$y' = ty$	$y'(t) = t \cdot y(t)$
$y' = ty^2$	$\vdots$
$y' = t^2 \cdot y$	$\vdots$
$y'' \cdot y = y'$	

En løsning er en funksjon $y = y(t)$ som passer i diff. likning.

Den generelle løsningen:

alle løsninger av diff. likning.

Ex: $y' = t^2 - t$ ← y er en antiderivert til fn. $t^2 - t$

$$y = \int t^2 - t dt = \frac{1}{3}t^3 - \frac{1}{2}t^2 + C$$

Generell løsn: $y = \frac{1}{3}t^3 - \frac{1}{2}t^2 + C$

En spesiell / partikulær løsn

$\Rightarrow y(0) = 3$
initial betingelse

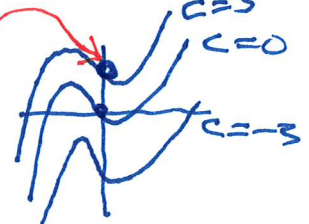
$y = \frac{1}{3}t^3 - \frac{1}{2}t^2 + 3$

$t = \text{tid}$
(variabel)

$C = 3$

$C = 0$

$C = -3$

Orden: Høyeste orden av den deriverte som inngår.

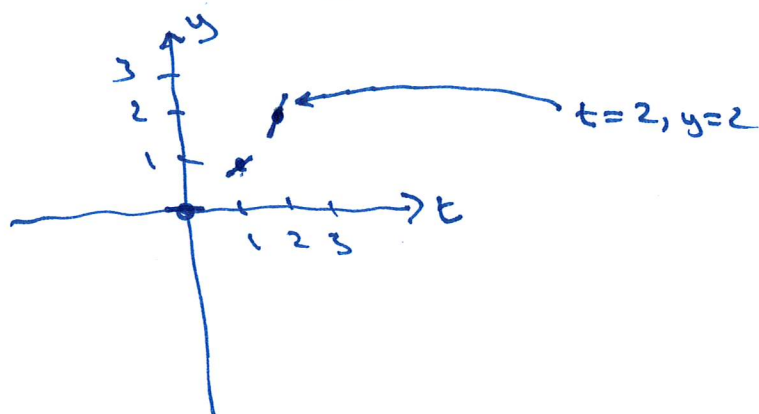
Ex, $y' = yt$ førsteordens diff. likn.

$y'' - y = t$ andreordens diff. likn.

Første ordens diff. likninger

Kan (ofte) skrives på formen: $y' = F(t, y)$

Fase diagram:

Resultat:

En førsteordens diff. likning $y' = F(t, y)$ har generell løsning som avhenger av en ubestemt konstant C .

Ex: $y' = yt$ ($\cdot y$)

$$\frac{y'}{y} = t$$

$$\frac{1}{y} \cdot y' = t \quad | \int \dots dt$$

$$\int \frac{1}{y} \cdot \frac{dy}{dy} dt = \int t dt$$

$$\boxed{\begin{matrix} y = y(t) \\ dy = y' dt \end{matrix}}$$

$$\int \frac{1}{y} dy = \int t dt$$

$$\ln|y| + C_1 = \frac{1}{2}t^2 + C_2$$

implisitt
løsning

~~$$\int y' dt = \int y \cdot t dt$$~~

ikke mulig
å løse

$$\ln |y| = \frac{1}{2}t^2 + c_2 - c_1 \quad | e^{\cdot}$$

$$e^{\ln |y|} = e^{\frac{1}{2}t^2 + c_2 - c_1}$$

$$|y| = e^{\frac{1}{2}t^2} \cdot e^{c_2 - c_1}$$

$$y = \pm e^{c_2 - c_1} \cdot e^{\frac{1}{2}t^2}$$

$$y = \underline{\underline{C \cdot e^{\frac{1}{2}t^2}}} \quad \left(C = \pm e^{c_2 - c_1} \right)$$

generell løsn.

$$\textcircled{y' = ty}, \quad y(0) = \frac{1}{2}$$

$$(t=0, y=\frac{1}{2})$$

$$y = C \cdot e^{\frac{1}{2}t^2}$$

$$\frac{1}{2} = C \cdot e^{\frac{1}{2} \cdot 0^2} = C \cdot 1 = C$$

$$\Rightarrow C = \frac{1}{2}$$

Part. løsn: $y = \underline{\underline{\frac{1}{2} e^{\frac{1}{2}t^2}}}$

② Separable diff. ligninger

Def: En første ordens diff. ligning kaller separabel hvis den kan skrives

$$y' = f(y) \cdot g(t)$$

Metode: $y' = f(y) \cdot g(t) \quad | : f(y)$

$$\frac{1}{f(y)} y' = g(t) \quad | \int \dots dt$$

$$\int \frac{1}{f(y)} \underbrace{y' dt}_{dy} = \int g(t) dt$$

$$\int \frac{1}{f(y)} dy = \int g(t) dt$$

implisitt løsn
↓
eksplisitt løsn.

$$\Downarrow$$

$$F(y) + C_1 = G(t) + C_2$$

$$F(y) = G(t) + C \quad (C = C_2 - C_1)$$

$$y' = \frac{dy}{dt}$$

$$\frac{1}{f(y)} \frac{dy}{dt} = g(t)$$

$$\int \frac{1}{f(y)} dy = \int g(t) dt$$

Exs: $y' = y + t$ ← kan ikke faktoriseres $y + t = f(t) \cdot g(y)$

$$\cancel{y' - y = t}$$

$$\cancel{\int y' - y dt = \int t dt}$$

⇒ ikke separabel

Exs: $y' = ry$ ($r > 0$, r konstant)

$$y' = y \cdot r \quad | : y$$

$$\frac{1}{y} y' = r$$

$$\int \frac{1}{y} dy = \int \frac{1}{y} y' dt = \int r dt$$

$$\ln |y| = rt + C$$

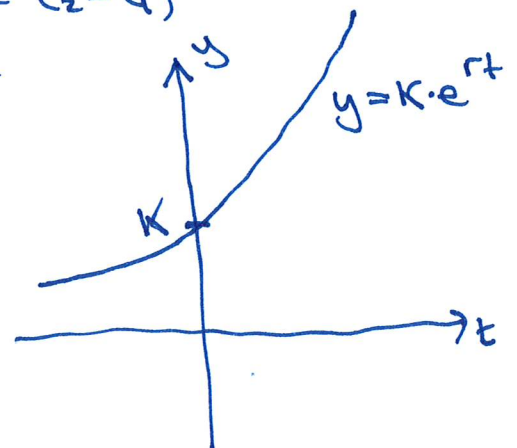
$$|y| = e^{rt} \cdot e^C = e^{rt+C}$$

$$y = \pm e^C \cdot e^{rt}$$

$$y = \underline{\underline{K \cdot e^{rt}}}$$

$$y(0) = K \cdot e^0 = K$$

($C = c_2 - c_1$)

Exs: $y' = e^{y+t} = e^y \cdot e^t$

$$\frac{1}{e^y} y' = e^t$$

$$\int e^{-y} dy = \int \frac{1}{e^y} y' dt = \int e^t dt$$

$$-e^{-y} = e^t + C \quad | \cdot (-1)$$

$$e^{-y} = -e^t - C \quad | \ln(\cdot)$$

$$-y = \ln(-e^t - C) \quad | \cdot (-1)$$

$$y = \underline{\underline{-\ln(-e^t - C) = \ln\left(\frac{1}{-e^t - C}\right)}}$$

$$\int e^u \frac{du}{-1} = \int -e^u du$$

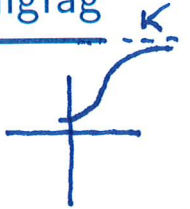
$$= -e^u + C$$

$$e^t < C$$

$$t < \ln(C) = \ln(-C)$$

Eks: $y' = ry(1 - y/K)$

$r = 1/5$ $K = 100$
logistisk diff. likn

$$y' = \underbrace{\frac{1}{5}y}_{g(t)} \cdot \underbrace{(1 - y/100)}_{f(y)}$$

separabel

$$\frac{100 \cdot 1}{100 \cdot y(1 - y/100)} y' = \frac{1}{5}$$

$$\int \frac{100}{y \cdot (100 - y)} y' dt = \int \frac{1}{5} dt$$

$$\int \frac{1}{y} + \frac{1}{100 - y} dy = \frac{1}{5}t + C$$

$$\ln|y| - \ln|100 - y| = \frac{1}{5}t + C$$

$$\ln \frac{|y|}{|100 - y|} = \frac{1}{5}t + C$$

$$\left| \frac{y}{100 - y} \right| = e^{\frac{1}{5}t + C} = e^{\frac{1}{5}t} \cdot e^C$$

$$\frac{y}{100 - y} = \pm e^C e^{\frac{1}{5}t} = K e^{\frac{1}{5}t} \cdot 1 \cdot (100 - y)$$

$$y = (100 - y) \cdot K e^{\frac{1}{5}t}$$

$$y + y \cdot K e^{\frac{1}{5}t} = 100K \cdot e^{\frac{1}{5}t}$$

$$y = \frac{100K e^{\frac{1}{5}t}}{1 + K e^{\frac{1}{5}t}}$$

$$= 100 \cdot \frac{K e^{\frac{1}{5}t}}{1 + K e^{\frac{1}{5}t}}$$

$$\frac{100}{y \cdot (100 - y)} = \frac{A}{y} + \frac{B}{100 - y}$$

$$100 = A \cdot (100 - y) + B y$$

$$= 100A - Ay + By$$

$$100 = \underbrace{(B - A)}_0 y + \underbrace{(100A)}_{100}$$

$$B = 1 \quad A = 1$$